Kié az egyetem?

CS. GYIMESI ÉVA

„Art. For Who?" Művészet. Kinek? – ez volt a címe a kolozsvári egyetemisták júniusi fesztiváljának, melyet a Mátyás-házban rendeztek. Volt ott egy kiállítás, többek közt egy különös tárgy, a szobor és a ready made keveréke: apró, négy keréken álló, fémvázas járókában egy hosszú pálcikalábú színes madár, két kitárt szárnya a fémváz felső részéhez kötözve... A címe: „Hommage á UBB". (Universitates Babes-Bolyai románul)

A kiállított tárgy alkotója – magyar szakos hallgató – jelen volt ugyan, hogy megkérdezzem, de fölöslegesnek látszott a kommentár: a röpülésre kész, ám járókába kötözött madár nem más, mint a kolozsvári egyetem szimbóluma. De – és nyilván ez a jó benne – általánosabban is lehet értelmezni: ez a madár az egyetemi autonómia hiányát jelképezi, s benne az ifjúság lehangoló élményét, hogy ez az intézmény nem képességeik kiteljesedését szolgálja, hanem szűk korlátokat szabva infantilizál. „Járókában tartja", lebecsüli az ifjúság többre érdemes talentumait és tettrekészségét.

Az egyetemi autonómia hiányát – anyagi kiszolgáltatottságát, a karok és tanszékek döntési jogainak korlátozottságát stb. – hol dühösen, hol rezignáltan a szenátusban is sokszor szóvá tesszük, de még nem jutottunk el oda, ahova ez a néhány száz diák, akiknek májusi rendezvénye két napra pezsgést és európai színvonalat hozott az egész város életébe. Mi, a tanárok, még nem próbáltuk meg, hogy minden felsőbb utasítás és engedélykérelmezés nélkül, függetlenül kezdeményezzünk valamit, amit érdemes megcsinálni, jókedvűen és színvonalasan – az egyetemi autonómia mai korlátai ellenére. Azt remélem, hogy ez a mai tanácskozás fordulatot jelent majd az aktív egyetemi és főiskolai oktatók életében, hogy ne csupán az oktatásért, hanem az oktatásban is próbáljunk erőink szerint mindent megtenni, amit lehet.

Ma már senki sem akadályozhat abban, hogy kis létszámú tanárcsoportok elkezdjenek valami újjal – az igazi, korszerű egyetem modelljeivel és szellemiségével – játszani: tanulva tanítani, vagy éppenséggel kihasználni és mindannyiunk előnyére fordítani a kicsi létszám kényszerűségét. Ehhez természetesen szemléletváltásra lenne szükség, a konzervatív, tekintélyelvű akadémizmus elvetésére.

Hadd parafrazáljam a diákok fesztiváljának címét. Valahogy így: Egyetem. De kinek?

A mi köreinkben nagyon is kézenfekvőnek tűnik a válasz: a romániai magyarságnak. És melyik egyetem? Természetesen a Bolyai.

Természetesen, mondom én is. De ez, mint tudjuk, sajnos, még nem adatott meg. A Babes-Bolyain nincs külön adminisztrációnk, csak 1800 magyar ajkú diákunk és közel kétszáz (?) magyar oktatónk van, és csak 800 körül van az anyanyelvükön tanulók száma.

Hogy ez sok-e vagy kevés a magyarság arányához képest, annak eldöntésére vannak nálam hivatottabbak. De szükségesnek tartom megjegyezni hogy e létszám bennünket, aktív tanárokat, máris nagy felelősségtudatra int. A pedagógusi erkölccsel összeférhetetlen ugyanis, hogy az emberek értékét, a tanításukba fektetett szellemi-szakmai tőke nagyságát, a létszámukhoz viszonyítsuk. Ahhoz, hogy 'csak' ennyien vagy annyian vannak.

Ezt akkor se tehetjük jó lelkiismerettel, ha egy-egy szakon csupán 7-8 tagú csoport létesült (mint pl. most, a pedagógián). A szellemi tőkebefektetést nem napolhatjuk el a Bolyai megalakulásáig. Nem helyes minduntalan a létszám csekélységéért bosszankod-

ni, amikor látjuk, hogy ennek a mai, úgymond kis létszámú diákságnak az igényeit sem tudjuk kellőképpen kielégíteni.

Nincsenek kellően fejlesztett szakkönyvtárak, hiányzik a laboratóriumi felszerelés, a sokszorosító- és számítógép, egyszóval az infrastruktúra. Így panaszkodunk sokszor. Erre könnyű a válasz: nincs pénzünk. De nincs korszerű tanár-diák viszony sem, körünkben is hiányzik a rendszeres kommunikáció, az összehangolt követelményrendszer, az igényességre ösztönző szakmai és tanszéki nyilvánosság. A '89-es cezura után ugyanúgy folyik a szamárlétrásdi és az ellenőrizhetetlen, számonkérhetetlen, tehát kétes színvonalú tanári munka. A jelenlegi egyetemi előadók jó egyharmada vidéki városokból ingázik, és aki Kolozsváron lakik, az sem jár be rendszeresen, hogy foglalkozzék a diákokkal. Nemrég egy nyugati professzor jegyezte meg, nem érti, nálunk, kelet-európai egyetemeken hogyan tűrik, hogy a tanár csak vendég legyen a saját tanszékén, a diákjai között. Kézenfekvő az ellenérv: nem vagyunk megfizetve. Erre csak csak azt tudom válaszolni: lehet, hogy a munkáltatónk tartozik nekünk, de mi is felelősséggel tartozunk azoknak a talentumaiért, akik az óráinkat felveszik.

Az ingázó tanárok lakáskérdését sürgősen meg kellene oldani. De nincs olyan szervezet, egyesület vagy alapítvány, amelyik azzal törődne, hogy a jelen pillanatban máris magyarul tanító fiatal egyetemi oktatók kolozsvári letelepedését megoldja. Pedig ők azért jutottak be egy viszonylag korrekt versenyvizsgán, mert a kolozsvári egyetem magyar hallgatóinak szükségük volt magyar tanárokra. Az ő érdekükben is kívánatos lenne egy önálló alapítvány létrehozása. Mert jövő-menő emberekkel, akik egymással is alig találkoznak, nem lehet magas színvonalú, összehangolt szakképzést nyújtani.

Avagy kikért is van az egyetem? Véleményem szerint mindig azokért, akik igénybe veszik a szellemi táplálékot, a 'szolgáltatást', amit az egyetem nyújt(hatna). Azaz: egyetemünk mindig az épp oda járó hallgatókért van. Bármelyik egyetem legyen is az. Hogy ezen túl a nemzeti kultúra szolgálatában áll? Természetesen. De csak a mindenkori diák szellemi igényeit kielégítve felelhet meg ennek a feladatnak is. És ezeket a szellemi igényeket nem lehet – a kis létszámra hivatkozva – lecsavart lángon: félaggyal, félszájjal, félszeretettel kielégíteni. Az Universitas ugyanis – mint neve is mutatja – csak akkor tudja teljesíteni hivatását, ha értékközvetítő tevékenységében egyetemes normákhoz igazodik. És ezért elsősorban és mindig a tanár felelős. Apáczai Csere János sem válhatott volna azzá, aki lett, Descartes nélkül. De nálunk mintha már nem lenne becsülete a világra nyitott, univerzális tudománymodellnek. Pedig a vidékiség csupán akkor veszélyes, ha szellemi provincializmussal párosul.

Vajon, amíg nincs önálló egyetemünk, addig nem is kell kipróbálni, milyenek a korszerű oktatási formák, a kislétszámú, de színvonalas műhelyek, a tutorrendszerrel működő kollégiumok? Addig, amíg a romániai magyarságnak – mint hisszük – lesz külön egyeteme, ezt a jelenlegi magyar egyetemi ifjúságot, aki van, az adott létszámú diákságot, minek tekintjük? Mostoha gyermekeknek? Avagy ők nem a magyar értelmiségi utánpótlást jelentik?

Nem éppenséggel őreájuk mint oktatókra alapozhatna egy későbbi önálló egyetem? Nem érdemelnék-e meg, hogy külön adózzunk ezért az ügyért mi, romániai magyarok? Mert nyomasztó az a kérdés is, mi lesz, ha azoknak, akiket ma képezünk, vagy akik külföldön tanulnak, nem teremtünk méltó intézményeket: jól felszerelt kutatóközpontokat, ahova elhelyezkedhetnek?

Szóval, jó lenne, ha az Egyetem – mint tanár-diák vállalkozás – funkciója is terítékre kerülne itt. Azaz: mivé, milyen tartalommal és hogyan képezzük őket? Van-e összehangolt követelményrendszerünk? Hogyan lehetne az adott személyi és létszámkereteken belül megtenni mindent azért, hogy ez az átmeneti időszak minél gyümölcsözőbb legyen? A diák számára, természetesen. Mert csak így lehet gyümölcsöző a közösség számára is.

Azaz: most kell megtennünk, amit lehet. Ha elfogadjuk magunkat annak, amik vagyunk: eszközei e nemzedék szellemi kibontakoztatásának. És hála Istennek, viszonylag sokan vagyunk az egyetemen magyarok a '89 előtti állapotokhoz képest. És bár a kívánatos létszámtól távol állunk, bizonyos szakokon máris van elég diákunk ahhoz, hogy gondot okozzon: milyen színvonalat tudunk nyújtani nekik. Jó eszközök vagyunk-e? Egy

megjegyzés erejéig jelzem: nyugati egyetemeken nincs olyan tanár, akinek meghosszabbítják a szerződését, ha nincsenek elegen az előadásain. Odafigyelünk-e arra, milyen a fogadtatása annak, amit nyújtani próbálunk?

'Egyetem. De kinek?' Túl könnyű lenne a dolgunk, ha a diákok megkérdezése nélkül próbálnánk meghatározni, mit jelent az egyetem. Halaszthatatlanul fontos: kérdezzük meg a maradásra elkötelezett magyar ifjúságot, érdemes-e nekik tőlünk valamit is tanulniuk? És mit tehetünk együtt azért, hogy a jelenlegi kereteket jobb tartalommal töltsük ki?

Javaslom, hogy vitassuk meg a következőket:

1. Mi, a különböző tanszékeken magyarul tanító tanárok vegyük számba hallgatóinkat, bármily kevesen is vannak, hogy egyáltalán lehetőség legyen a párbeszédre. Szorgalmazzuk a diákképviselet kialakítását minden karon.

2. Alakítsunk olyan tanszéki közösségeket, melyek szakmai és pedagógiai szempontból összehangolt szellemben irányítják az ifjúságot, és gondoskodnak a megfelelő didaktikai eszközökről (tankönyv, segédkönyv stb.).

3. Ez utóbbi cél megvalósítása érdekében dolgozzunk ki olyan működési keretet, amelynek feltételrendszere alapul (egyfajta munkaszerződésül) szolgálhat a tanári teljesítmény számonkérésekor, a versenyvizsgán, avagy tevékenységünk rendszeres minősítésében.

4. A tanári munka értékelésébe vonjuk be a hallgatók képviselőit, hogy a versenyvizsgák a valódi megméretés keretei legyenek.

5. Szorgalmazzuk olyan, egészséges, tudományszemlélet kialakítását, amely nem csupán megtűri, de természetesnek tartja a tudománymodellek pluralizmusát. Hallgatóinkat ennek megfelelően avassuk be a szakmai-intézményi gondokba is.

6. A színvonalas oktatáshoz szükséges infrastruktúra, könyvtár stb. fejlesztésére, valamint a tanárok személyes szakmai-pedagógia erőfeszítéseinek ösztönzésére alkalmazzunk pályázati rendszert a megfelelő alapítványi program megteremtésével.

Nem lehet nekünk annyira kevés diáktalentumunk, hogy ne érnék meg az erőfeszítést, amihez más nem is kell talán, csak agy és szív. Mert arra a szolgára, aki a kevésen hű tudott lenni, talán sokat is bíznak majd ezután.